

Paraules particulars

de

Bocairent

Josep Villarrubia Juan

Començat l'Abril 2005

(aquest treball no està tancat i amb l'ajuda de tots, anirà ampliant-se poc a poc)

PARAULES PARTICULARS DE BOCAIRENT

Abiaixat.- En direcció obliqua. S'utilitza quan un teler trau una manta amb el dibuix no centrat.

Afonar.- Enfonsar

Agarrat.- "Ser un agarrat", Avar, que dona poques coses.

Agranar.- Passar la granera.

Aïna.- Fàcilment. "**Tan aïna**", tan fàcilment.

Aixeregat.- Que te molta set.

Alamont.- Molt, adverb de quantitat. "Alamont son tres".

Alarbe.- Valent, disposat per a la feina o activitat de risc.

Alçar.- Guardar. "Alça les claus".

Almerç.- Guany o arreplego. "Fer almerç"

A mans: "Treballar a mans", per a un altre que posa la matèria primera i comercialitza el producte. Vore "Drapaire.

Amussar.- Incitar a un animal per a que ataque.

Ampomar.- Empomar, agafar una cosa al vol.

Amponnar-se.- Emponnar-se. Ajupir-se, acatxar-se.

Amprar o Emprar: Deixar, donar o demanar en préstec.

Anginponar-se.- Emponar-se. Ajupir-se, acatxar-se.

Androna.- Lloc per on se' n van les aigües brutes.

Anemon, Anemoné.- Anem-nos.

Anguilerar.- Posar una biga al traves per tal de que en ella es recolzen les altres.

Anguisqueta.- Emprenyador. "Fer l'anguisqueta", emprenyar, molestar.

Apanyar.- Arreglar.

Apedaçar.- Posar pedaços.

Arruixar.- Banyar amb aigua. "Les dones arruixen el carrer".

Asclafitó.- Grans de panís blanc torrat al forn amb sal. Forma carinyosa de dirigir-se a un xiquet menut.

Assaonat.- "Pa assaonat", pa de mas, amb corfa més dura i molla menys esponjada.

Assesiat.- Estar ple, no tindre ja fam.

Assolar: Arrasar, enderrocar.

Assut.- Mur de contenció, reclosa de poca alçària en un riu, per aturar les aigües i fer pujar el nivell.

Avé.- "Si m'avé", si m'apeteix, si cal.

Aviar.- "Aviar els animals", endreçar el corral, posar aigua i donar de menjar.

Aviat.- "Puix ja vas aviat", puix ja vas apanyat.

Avio.- "Deixar l'avio", deixar el que és necessari.

Badat.- Clivellat, carcall.

Balda, Baldeta.- Peça allargada de ferro subjecta a una porta o finestra i que encaixa amb una peça que la trava i que esta en la paret o a altra porta o portella.

Bamba.- Ensaïmada.

Bajoqueta.- Mongeta tendra.

Bajoqueta de la corfa roja.- Mongeta tendra, verda i roja, aplanada i que s'utilitza per a les paelles.

Bajoca.- Pimentó, pebrot. Exemple, "Bajoques fassides". "Ser un Bajoca", ser un ximple.

Balç.- Prestatge, estant.

Batrer.- Colpejar, tallar, xafar, els cereals, a ma, amb animals i altres eines o màquines per tal de separar el gra de la palla.

Be.- Esquena. "Pujar al be", pujar a l'esquena.

Berena.- El treballador quan va a treballar porta "la berena", es a dir el necessari, l'avio, per menjar durant tot el dia. Vore "coixinera" i "hortera".

Bestreta.- Avançar diners o mercaderia en tractes agrícoles.

Bolet.- Problema, emprenyo. "En quin bolet s'heu ficat...!". "Un bolet és una lliçó". Bolet de xop.

Bonegar.- Dir paraules de reprensió.

Boçar.- Perbocar.

Botijó.- Recipient de terrissa amb un ansa i dos brocs.

Botijós, fer botiges.- El que parla entretallat. Parlar a cops.

Bubú.- Personatge imaginari que es nomena als menuts per fer-los por. Altra forma també utilitzada, "Bubo". A la partida de la Foia En Palau existeix la "Casetta de Bubú".

Busca.- Partícula xicoteta. "Se li va ficar una busca a l'ull"

Cabota, cabotó, caboton, cabut.- Dur de mollera, que no escolta a ningú, tossut.

Cabolo.- Cap gros. Cap de cartró molt gran.

Calaix.- Caixó que tenien els telers. És curiós que soles es fa servir per eixa part del teler i no per a la resta de caixons.

Càlitx.- Joc també conegut com a **Tànguit**. Damunt d'un palet rodó es posa una moneda per jugador Des d'una certa distància es llancen unes **teies** fetes de ferro, dues per jugador. Amb la primera cal tirar el pal i la segona deu quedar el més prop de les monedes caigudes. Totes les monedes que estiguen més prop de la teia que del pal son per al jugador.

Cama crua.- Amb calcer però sense calcetins o mitges. "Anar en cama crua".

Canelló: Escorrim d'aigua que per la baixa temperatura s'ha congelat.

Capellà.- Abaejet sec salat.

Caputxo/caputxet.- Recipient de paper de forma cònica on et servien, pipes, cacau i tramús, torrat, esclafitons, xufes, etc., a les paradetes o als porrats.

Carcall.- Esgarrat, clivellat, badat.

Cebollí.- Planter de les cebes.

Cevilet.- Malnom d'una família en el que va haver un que var Guàrdia Civil.

Clòca.- Gallina que cova,. Llòca.

Coixinera.- Saquet amb veta per tancar-lo. Els treballadors s'enduien la "berena" amb una coxinera.

Coradella.- Conjunt de vísceres d'un animal. Nom que se li dona a les vísceres fregides amb alls.

Cos de camisa. Sense jaqueta o jersei. "Anar en cos de camisa".

Cuetes.- Llenya de podar la vinya, sarments. Es ficava en garbes i s'utilitzava per torrar carn.

Cup.- Lloc on es trepitja el raïm. Lloc on es deixa el vi perquè fermente.

Curriola.- Politja.

Desficaci.- Barbaritat, fora de lloc.

Desficaciat.- Persona poc ordenada, embogit.

Desgavell.- Manca d'ordre, despropòsit, desficaci.

Desgavellat.- Desficaciat, boig.

Ditet.- Pimentó picant, bitxo, vitet. Vore "pebre".

Drapaire.- Persona que te telers i treballa "a mans" per a un tercer. També se li diu al teler que es dedica a teixar "a mans".

Eixabegó.- Xarxa feta de cordes que servia per dur palla damunt la cavalleria. El darrer dia de les Festes es diu el dia de l'eixabegó. Diuen que eixe dia s'enduien en l'aixabegó als bufats que encara quedaven als carrers.

Eixanc.- Joc del sambori.

Embreà.- "I quina embreà", engany, pressa de pel, decepció.

Endreçadora.- Quan es parla d'alguna cosa complicada es diu "ves a tal lloc i porta l'endreçadora".

Engrunsar.- Produir vaivé a un cos suspès.

Engrunsadora.- Seient, penjat de cordes, cadenes, o ferros per tal que es puga engrunsar.

Enjorn.- De bon matí, prompte.

Enviscà.- Varetes amb visc que es posen per caçar, normalment en una "parada". "Quina enviscà!", quina mampresa, quin embolic.

Enviscar.- Caçar amb visc, normalment en una "parada".

Eo !!!.- Un substitut de hola. S'utilitza per a cridar l'atenció d'algú.

Era.- Espai de terra rodó i amb el sol aplanat on es batién els cereals.

Esbalaït.- Precipitadament, molt de presa. "Eixe és un esbalaït".

Escardar.- Entrecavar per llevar els cards.

Escarrampar-se.- Obrir molt les cames.

Esclafitó.- Grans de panís blanc torrats. Forma carinyosa de dirigir-se a un xiquet xicotet.

Escombrar.- Podar. Agranar.

Esgarrar.- Trencar una tela o paper o cartró. Fer bocinets d'una verdura: Pimentó, Ceba, Albergínia, etc. Al plat d'aquestes verdures amb oli li diem "Esgarraet".

Esgarda.- Partícula que es desvincula d'un sòlid.

Esgolar.- Deixar anar lliscant. "La neu s'esgolava"

Esgoladora. En castellà "tobogán". Al començament del camí del Sant Crist, front a les Covetes dels Moros, hi ha una Esgoladora natural en la roca i on la roca brunyia de tant com anàvem el xiquets a esgolar-se

Espatarrar-se.- Posar-se amb les cames molt obertes.

Estiba.- Capsa rodona de fusta on es col·loquen, a tongades, les sardines salades. "Sardines d'estiba".

Falaguera.- "Dur falaguera", portar mala sort. Es diu a nivell caçadors.

Fassedura.- Pilota de carn per al putxero, en especial el del dia de Sant Blai.

Fer harca.- Guerreta a pedres entre xiquets.

Fer la oixa.- Emprenyar, desenquetar.

Ferrabràs.- Les dones majors o diuen per referir-se a un xiquet revoltós.

Flare.- Espigues de panís trenades pels pallocs i que es pengen del sostre per a que no arriben les rates i estiguen airejades. Canyes que es posen al voltant de les tomaqueres o de les bajoquetes (mongetes tendres).

Freixura.- Entranyes d'animal, especialment pulmons. Forma part de la coradella. "Em va caure la freixura als peus", em vaig quedar molt sorprès.

"Fuera".- "Anar de fuera", anar d'excursió.

Gaidó.- Obliquament, de costat. "El coixo sempre va de gaidó".

Gallet.- Deformació de galet, broc petit del botijó, porró o catalana. "Beure al gallet", beure per la part del galet, sense posar el llavis sobre el veixell.

Granís, Granissada .- Calamarsa, calamarsada.

Gatxull.- Fang poc espès.

Gerri.- Joc. Un paga i te que anar tocant al demés. Al que el toquen queda parat en un racó on van anant la resta dels tocats. Si un jugador pot anar al racó i tocar a un dels parats diu "Gerri per descuidat i per tots" i salva a tots els parats.

Granera.- Escombra.

Guaret.- Deixar descansar un bancal, llaurant-lo, però sense sembrar. Fondaria de la llaurada.

Guitza.- Cosa contrària, molesta. "Fer la guitza", molestar, destorbar, contrariar, fer la punyeta.

Guilopo.- Així anomenen les dones majors als xiquets xicotets simpàtics i espavilats. Per contra en altres llocs pot significar fava.

Harca.- "Fer harca", fer una guerreta a pedrades entre dos bàndols de xicons.

Herbero.- Beguda composta per una barreja d'aiguarent i aniset amb herbes aromàtiques.

Hortera.- Utensili metàl·lic amb tapadora que es pot fixar i que s'utilitza per portar la "berena".

Inga.- Degradació de "vinga". "Inga anem-se'n d'ací". "Inga, puix ja ens vorem".

Jàssina.- Biga ficada per a sostenir altres bigues.

Llémenes.- Ous dels polls del cap.

Lleterola.- Carn molla o greixosa adherida al fetge, cor o altres vísceres. Forma part de la coradella.

Llimac.- Planta aquàtica, alga d'aigua dolça.

Llòca.- Gallina que cova. Clòca.

Llomello.- Llom d'animal.
Llondro.- Recipient, poal
Llumener.- Electricista.

Macarro.- Residu d'escrement o de fang enganxat a una part del cos o de la roba. "Carrer macarro", un carrer on abans en quant plovia es feia molt gatxull i on per cert es jugaven partides de "llargues" de pilota valenciana.

Magre.- Carn sense greix, p.e. magre de porc.

Mai.- Exclamació. "Mai xica!".

Major.- Solemne. Missa major.

Mallol.- Bancal de vinya jove.

Mante.- Ho deien les dones majors com a substitutiu de "carinyet".

Mantellina.- Tel que cobreix l'estómac del porc o de l'ovella i que s'utilitza per embolicar aliments en receptes antigues, p.e. els figatells.

Matacabres.- Neu que no cau en flocs, que és fina i dura.

Micapà.- Menjar empastrat, cataplasma. "Estar fet un micapà", estar malaltós.

Mari !.- Ho deien les xicones al cridar a qualsevol altra jove, es diguera Maria o no.

Molina/Molineta.- Molí de vent per traure aigua d'un pou o, actualment, per fer llum elèctrica.

Mollera.- El cap. L'enteniment. "Ser curt de mollera".

Mol·lada/Mol·laeta.- Degradació de "motllada", revoltó, volta que deixa el motlle entre dues bigues. Diuen que Sant Vicent quan va vindre a Bocairent, va dir: "Venturós qui tinga una mol·laeta a Bocairent per que no morirà de mal de vent". La gent, a vegades es confundeix i li diu mol·lada a la biga.

Mostatxut.- Peça dolça amb forma de llengüeta i feta al forn, de pasta similar al bescuit. Solien posar-se a les natilles.

Mumo.- Personatge imaginari per esglaiar als menuts.

Mumerota.- Com Mumo. Persona vestida estrofolàriament.

Muxaxanga.- "Pujar a la muxaxanga", anar als múscles d'una persona.

Navego.- Gran activitat. "I quin navego portes !".

Nyofla.- Coqueta fregida feta de farina, normalment del que sobra d'arrebossar.

Novell.- Fet de fa poc. Exemple, "oli novell", "vi novell".

L'Ordinari.- El que fa viatges fitxes a un lloc i fa els encàrrecs que li demanen.

Pala.- "Fer pala", no caçar res. Per similitud, no aconseguir alguna cosa.

Palla.- "Fer-se una palla", masturbar-se. "Quedar-se a mitja palla", no rematar una cosa.

Palloc.- Fulles de la panolla del panís.

Pallús.- Palla de baixa qualitat. "A la primera lliçó, tiren pallús que m'astaque"

Panís.- Dacsa.

Panolla.- Espiga del panís.

Pantorrilla.- Músculs entre peu i genoll.

Papar.- Menjar, "Aquell s'ho papa tot". Engolir, assimilar, "Es va papar el llibre en un dia".

Parar.- Disposar, preparar. "Parar la taula".

Parat o Parada.- Lloc on s'esperen les aus per caçar-les.

Parrancano.- Que te les cames encorbades.

Parrús.- Vulva o el pel que l'envolta.

Parva.- Tongada de garbes damunt de l'era preparades per a batre-les.

Passera.- Tauló, tronc, pedres o altra cosa posada a manera de pont.

Pastell.- Pesa corredissa d'un pany, balda.

Patocs.- "Fer patocs", deixar amb el calcer rastre de fang, oli, greix, pintura, etc.

Patxorra.- Calma excessiva, manca de preocupació. "Anaven amb una patxorra...!"

Pebràs.- Nom que donem a Bocairent als esclatasangs, rovellons o lactarius deliciosus.

Pebre.- Diem pebre a la plantació i a les mates dels pimentons, però no diem pebrots.

Pedaç.- Tros de teixit nou que es cus per reparar una tela esgarrada.

Pel·lila o Pil·lila.- Sol dir-se per nomenar el membre viril dels xiquets.

Perellona.- Un tipus de poma amb forma allargada.

Pericana.- Mescla de pimentons secs, fregits o torrats, alls tendres torrats, corfa de llima i abaejo o capellanet torrat, tot esmicolat molt menut i barrejat amb bona cosa d'oli d'oliva, que a poder ser ha de ser novell.

Perol.- Figuradament, cap. "Estar tocat del perol".

Petorrera.- Escorça del pi.

Picolí.- En Bocairent és un malnom. Podria vindre de xicotet.

Pinatell.- Pi xicotet. Lloc plantat de pi jove.

Pinetell.- Un tipus de prebraç que te la saba ataronjada en lloc de roja.

Pinotxa.- Remulla del pi.

Pinta.- Batidor a dues cares que s'utilitzava per treure dels cabells les llèmenes dels polls.

Pipar.- Veure, descobrir. "Els varen pipar fàcilment".

Pirri.- Cabell arreplegat a la part de darrere del cap.

Planeta.- Peça de cuir amb lligasses que es posa sobre el membre viril del be masclé o del cabró per tal de que no deixi prenyades a les femelles.

Plegador.- Cilindre on es posen els fils que seran l'ordim d'un teler.

Polla.- Membre viril.

Pòsit.- Dipòsit. Carrer del Pòsit, on abans estaven els dipòsits per a grans.

Poltrota.- Un tipus d'embotit fet de carn de porc i en budell gros.

Porra, porreta.- "Anar en porra" o en porreta, anar despullat. Joguesca, aposta.

Portell.- Port de muntanya xicotet. "Mas del Portell".

Postet, posteta.- Peça de fusta per dur pans o tonyes al forn.

Potrós. Donador de quefer.

Quefer.- Feina. "Donar quefer", donar feina, molestar

Quisqui.- Qualsevol, tothom. "Anava tot quisqui".

Rajolí, Rajolinet.- Raig petit, o molt petit, de líquid. "Posem un rajolinet d'oli".

Rastoll.- Tiges dels cereals que queden al bancal després de segar.

Ratlla.- "Fer la Ratlla". La ratlla es un estalvi que es fa setmanalment a fi de tindre diners en arribar les festes de Moros i Cristians.

Rebals.- Provisió de coses

Rebalssar.- Fer provisió de coses. "No hi ha comandes i estem rebalssant mantes".

Reblar.- Eixamplar a base de colps una cosa metàl·lica. Els xiquets reblàvem les monedes antigues per millor jugar a "xavos".

Redena i Redell.- Eufemismes de Redéu.

Regallar.- Anar caient un líquid. "El ciri anava ple de regalls".

Regomello.- Recel, aprensió, temor d'un perill.

Rellomello.- Agulla de carn, sense os, molt apreciada, entre el llom i les costelles.

Remugar.- Parlar entre dents, queixar-se. "Sempre estàs remugant".

Remulla.- Derivat, distorsionat, de rama. Rames i rametes que queden al terra després de podar.

Resemble.- Paregut. "Te un resemble a son pare"

Revencillà.- Doblegament o contorsió involuntària del peu.

Reviscolar.- Millorar d'una malaltia, renàixer.

Revoltó.- Revolta que hi ha entre dues bigues. A vegades la gent es confon i nomena revoltó a la pròpia biga.

Rodabalcó.- Tela que es posa als balcons amb motiu d'alguna festa.

Romancer.- Que parla més del compter i no sempre la veritat.

Ronya.- Brutea.

Ronyós.- Brut. Avar.

Rosegó.- Tros de pa dur o sec.

Rotar.- "Vesten a rotar", "Ho faré si em rota".

Rutxe.- Anar a rutxe: anar a la ruïna.

Sala.- A Bocairent, li diem "La Sala" a l'Ajuntament.

Salaurero.- El que fa o el que ven saladura.

Samarra.- Torsoniar una bufanda o una simolsa, després ajuntar les puntes i aconseguir que s'ajunten.

Sarpassa.- Costum cristià de beneir les cases amb aigua i sal durant el temps pasqual.

Sarpasset.- Utensili per mullar aigua beneïda i fer-la arribar als fidels o als objectes.

Sell.- Tel que hi ha davant les cel·les d'un panal.

Semblar-se.- Paregut a una altra persona. "Es sembla a sa mare".

Sequer.- Li diem "El Sequer" al cementeri. "Anar-se'n al sequer", morir-se.

Setiet.- Rotllana d'espert, palma, fusta o metall que serveix per salvar la taula del calor o de la brutícia d'un perol o cassola.

Simolsa.- Tira estreta, cap al cap de la peça de la manta que es tallava i de la que els xiquets ens fèiem pilotes per jugar al futbol.

Socolada o sòcul: Fris, sòcol, socolada, part baixa d'una paret.

Solfactina.- Màquina de filar que estira i dona torsió.

Solsida.- Despreniment.

Sumar.- Perdre líquid. "Les juntes..., la que no suma, se'n ix".

Taba.- Os del genoll del corder i que serveix per a jocs infantils.

Talaia .- Lloc alt d'on es poden veure bona cosa de coses, torreta. A Bocairent hi ha un carrer "La Talaia" i un mas.

Talló.- Gruix d'una capa d'alguna cosa. "S'ha posat un bon talló de neu".

Tamborinà.- Caiguda o trompada violenta. Tempesta curta amb aigua o granissol abundant.

Tanda.- Espai de temps que li toca regar a un agricultor. "Pendre tanda", pendre número en una cua.

Tànguit.- Calitx.

Tararot.- Curt d'enteniment, persona desarreglada.

Tata, Tete.- Germà o cosí en llenguatge infantil.

Teia o Tella.- El xiquets es fèiem teies per a jugar, peces rodones i aplanades d'algún tros de rajola de fang. Peces rodones de ferro que s'utilitzen per a jugar al Tànguit.

"Tercio".- "Fer el tercio", en el tèxtil, és el tercer torn o torn de nit, de 22'30 a 6'30 h.

Timba.- Lloc on es juguen jocs d'atzar no permesos.

Timó/timonet.- Farigola, la planta o la tisana que es fa amb ella.

Tirasset.- Fusta rectangular amb un mànec llarg i centrat, serveix per amuntonar el gra a l'era o escampar la sorra a la plaça de bous.

Tirria.- Mania, malvolença persistent. "Em tenen tirria".

Toca !.- Ordre que se li dona a algú per a que es pose en marxa. "Toca davant de mi !".

Toll.- Clotada, més o menys ampla i profunda en els curs d'un riu, com una bassa natural. Les quadrilles de xiquets o xicons netejaven els tolls del Clariano, al Barranc de la Fos, per tal d'anar a pendre el bany a l'estiu.

Torrat.- Cigró passat per farina i sal i torrat al forn.

Totxo.- Més gruix o més gran de l'ordinari.

Tocat.- Taca, brutícia. "Ha eixit un tocat a la paret". Malaltós, desequilibrat, bufat. "Estar tocat", "Anar tocat". Barrejat, lleugerament: "El timó m'agrada tocaet d'herbero".

Trasquiló.- Erro al tallar els cabells.

Trellat.- Ponderació o capacitat mental. Seny.

Trespol.- Espai entre sostre i teulada.

Tres quarts de cinc.- 4'45 h. Reminiscència de les hores a la catalana. Però sol ho diem per a "tres quarts", no per a "un quart", ni per a "dos quarts" .

Trestallador.- Peça de fusta, metall o ciment que ficada en una sèquia, serveix per a fer arribar l'aigua al lloc adequat.

Trujal.- Lloc on es premsa el raim.

Vedat.- Glotis, extrem superior de la laringe. "Se me'n ha anat pel vedat", atragantar-se.

Vinça.- Veta de carn que està endurida i costa de menjar. "Aquest pernil està vinçòs".

Volantí.- Salt acrobàtic, tombarelles, bac que cau un xiquet.

Xamar.- Beure. "Anar xamat", anar bufat o begut.

Xambit.- Gelat que es posava entre dues galetes gruixudes. Operació per reparar un erro en una peça de mantes.

Xifarrera.- Molt de fum

Xixi.- Forma infantil de nomenar la carn.

Xopineta.- Petxina.

Xoto.- Substitutiu de carinyet. Ho diuen els majors als xiquets més menuts.

Xoxorrita/xoxorreta.- Llardó. "Coca de xoxorrites".